

A Záhonyi kistérség fontosabb jellemzői

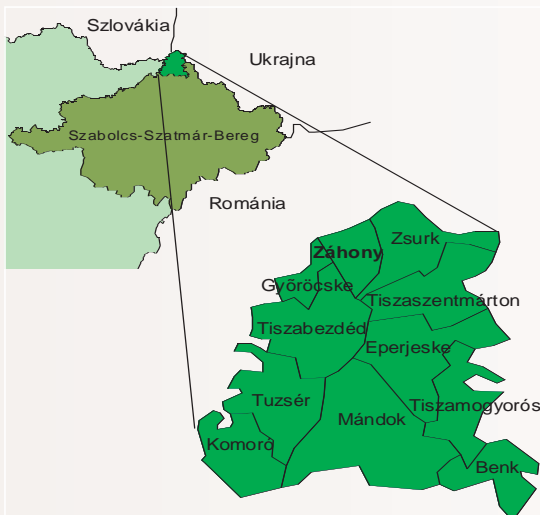
A tartalomról

- 1 Bevezető
- 1 A kistérség történeti, település-szerkezeti jellemzői
- 2 Népeség, népmozgalom
- 3 A gazdaság főbb jellemzői
- 4 Munkaerőpiac, jövedelem, nyugdíj
- 6 Lakáshelyzet, lakossági infrastruktúra
- 7 Idegenforgalom, kulturális élet
- 8 A kistérség és településeinek fejlettsége
- 8 Fejlesztési célkitűzések

Bevezető

A Záhonyi kistérség létrejöttét a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. Törvény, valamint a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló 244/2003. (XII. 18.) Kormányrendelet alapján, Záhony Város Önkormányzati Képviselő-testülete, és hozzá kapcsolódva további 10 település önkormányzata kezdeményezte.

A Záhonyi kistérség

1. ábra

Az új kistérség a 32 településből álló Kisvárdai kistérség felosztásával jött létre 2007-ben, melyet Benk, Eperjeske, Győröcske, Komoró, Mándok, Tiszabездéd, Tizsamogyorós, Tizsaszentmárton, Tuzsér, Záhony és Zsurk alkot. A kistérség központja Záhony.

A korábban kialakult kapcsolatokat, a települések közelségét, egymáshoz épülését, a meglévő infrastruktúrát figyelembe véve született a kistérségi lehatárolás megváltoztatása iránti igény.

A körzetközponti feladatokat végző záhonyi polgármesteri hivatalban történik a körzeti igazgatási feladatellátás, ahol okmányiroda működik, s ellátásra kerülnek a magasabb szaktudást igénylő államigazgatási, gyámügyi és gyermekvédelmi, valamint építésügyi igazgatási feladat- és hatáskörök a 11 település vonatkozásában. A lehatárolás megváltoztatását kezdeményező települések lakosságának sürgősségi betegellátása szintén – a térség lakossága számára könnyen elérhető – Záhonyban történik, itt működik központi orvosi ügyelet, valamint mentőállomás is. Közös hoztak létre közhasznú társaságot a hulladékgazdálkodással kapcsolatos feladatok ellátására, a kommunális szilárdhulladék kezelésére. Példamutató a települések közötti együttműködés a polgárvédelem, a tűzoltóság és a rendőrség munkáját tekintve egyaránt. A közös tevékenységeik mellett további terveket dolgoztak ki a Záhony és Térsége fejlesztési projekten belül térségfejlesztő elképzeléseik megvalósítására.

A kistérség történeti, település-szerkezeti jellemzői

A 146 km² területű Záhonyi kistérség különleges földrajzi elhelyezkedése következtében két országgal, Ukrajnával és Szlovákiával is határos. 11 települése közül 6 határ menti. A Tisza folyó a települések között kanyarog, Záhonymál változik folyása északiról délnyugatra. A folyóvíz közelsége sok szempontból meghatározta a települések fejlődésének alakulását, segítette a közlekedést, a szállítást, a kereskedelmet, élelmet biztosított.

Ugyanakkor a tiszai töltés megépítése (1857) előtt a településeket évente több alkalommal is árvíz sújtotta. A 2001. évi márciusi árvíz minden addig meghaladó vízállásokkal a Tiszán a záhonyi térségben is tetőzött, de a kistérség települései közül egyedül Tuzsér községben okozott a személyi tulajdonban is károkat.

A térségben a lakosság a kezdetektől zömében földműveléssel, állattenyésztéssel, halászáttal foglalkozott, habár a termőföldek aranykorona értéke nem magas, mindössze 10–15 Ak közötti. Az éghajlati feltételek és a talajadottságok a rozs, a cukorrépa és a dohány termesztéséhez megfelelőek. Záhony és környezetének ugrásszerű fejlődése a második világháborút követő nagyléptékű vasútépítések és egyéb infrastrukturális beruházások (széles nyomtávolságú vasútpálya, átrakó-pályaúdvár, tengelyszerelő, átfejtő telep) nyomán indult el, amivel egyidejűleg a népesség száma is növekedett. A térségben elsőként (1989-ben) Záhony, majd 2007-ben Mándok is városi rangot kapott.

A Tisza természetes országhatárt képez Magyarország és Ukrajna között a Záhonyi kistérség határvonalán. A folyón való átkelést Benken, Tizsamogyoróson és Tuzséron komp biztosítja, a záhonyi Tisza-híd négy-sávos

közlekedést tesz lehetővé Ukrajna felé. A kistérség területén a tömegközlekedés megoldott, menetrendszerinti autóbusszjáratok minden települést érintenek. Vasúton a kistérség két városa és négy községe érhető el. A térséget fontos kelet–nyugati irányú tranzit vasúti és közúti főútvonalak szelik át. Itt halad keresztül a Transz-európai Közlekedési Hálózat magyarországi szakaszának több eleme, a kijelölt EU V. folyosó. Villamosított vasútvonal köti össze Budapestet a kistérség központjával, Záhonnal. Záhony nemcsak az ország, hanem az Európai Unió kiemelt vasúti és közúti határátkelőhelye Ukrajna, illetve Oroszország irányába, valamint jelentős logisztikai központként is funkcionál. A településen kiépített vasúti átrakó a normál és széles nyomtávok között az egyetlen közvetítő infrastruktúra a kelet-európai térségben. Az elmúlt évtizedek során a körzet társadalmi és gazdasági profilja egyértelműen a közlekedéshez, ezen belül is a vasúti közlekedéshez kapcsolódott. Ez a főprofil maradt a középpontban a rendszerváltozás, illetve a FÁK kialakulása után is, annak ellenére, hogy a fuvaroztatók struktúrája, a szállított áruk mennyisége, összetétele megváltozott. A kistérség földrajzi fekvése továbbra is kedvező lehetőségeket teremt a logisztikai, valamint interregionális kapcsolatrendszerek fejlesztésében.

1. tábla

Településszám, népsűrűség, 2007. december 31.

Megnevezés	Település	Ebből: város	Népsűrűség, fő/km ²	A 120 fő/km ² feletti népsűrűségű településeken lakók aránya, %
Záhonyi kistérség	11	2	137,0	61,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	229	25	96,2	45,9
Észak-Alföld	389	64	85,4	41,5
Ország összesen	3 152	298	108,0	62,0

A Záhonyi kistérség területét tekintve a legkisebb kiterjedésű Észak-Alföld 28 kistérsége közül, népességszám tekintetében viszont két térséget (csengeri, polgári) is megelőz. A Záhonyi kistérségben Szabolcs-Szatmár-Bereg területének 3%-án 2007 végén a megyei népesség 4%-a élt. Egy km²-nyi területre átlagosan 137 fő jutott, 1,4-szer, illetve 1,6-szer több, mint a megyében illetve a régióban. A magas népsűrűség elsősorban Záhony városnak (638 fő/km²) köszönhető, ugyanakkor további két település – Mándok és Tuzsér – egy km²-re jutó népességszáma is jóval 120 fő feletti. Ebből következik, hogy a körzet népességének több mint hattizede (61%-a) 120 fő/km²-t meghaladó népsűrűségű településeken lakik. A kistérség települései közül négy (Benk, Győröcske, Tiszamogyorós, Zsurk) ezer lélekszám alatti, vagyis aprófalú, és a többi hét település is ötezer főnél kevesebb lakost számlál. A népesség 44%-a a kistérség két városában él, a közel 9 ezer város lakó közel fele-fele arányban oszlik meg Záhony és Mándok között.

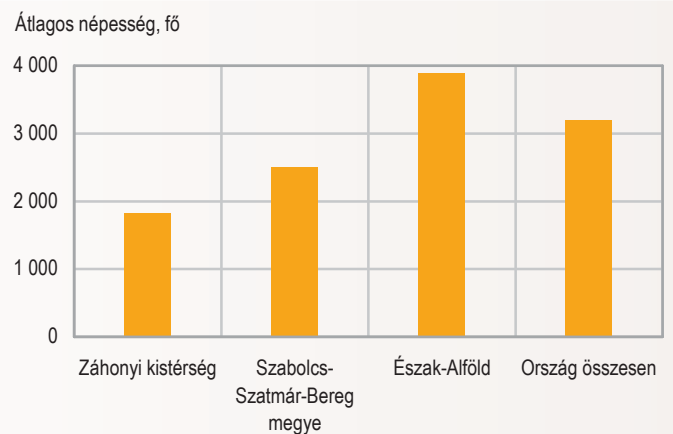
A települések átlagos népességszáma 2007. év végén 1800 főt tett ki, ami a régióra jellemzőnek csupán fele. A Szabolcs-Szatmár-Bereg egyes körzeteire jellemző aprófalvas települési szerkezet következtében a megye településeinek átlagos népesség-nagysága ugyanakkor a térségénél alig több.

2. tábla

A települések száma népességnagyság-kategória szerint, 2007. december 31.

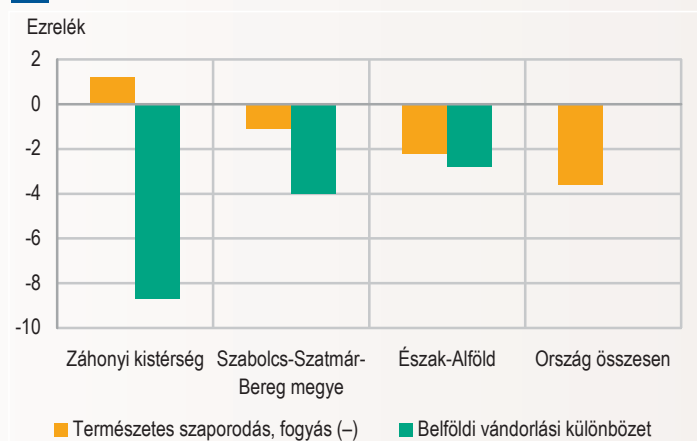
Megnevezés	Népességnagyság-kategória					
	–499	500–999	1 000–4 999	5 000–9 999	10 000–49 999	50 000–
Záhonyi kistérség	2	2	7	–	–	–
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	37	61	115	9	6	1
Észak-Alföld	47	85	198	35	21	3
Ország összesen	1 062	674	1 136	138	122	20

2. ábra

A települések átlagos népességszáma, 2007. december 31.**Népesség, népmozgalom**

A Záhonyi kistérség 2007. év végi lakónépessége 20 ezer főt tett ki. A térséget alkotó települések népessége 2000 óta 5%-kal csökkent. A kistérségben ugyanis a születések és halálozások pozitív egyenlege mellett a belföldi vándorlások évente átlagosan 180 fős veszteséget okoztak.

3. ábra

Népmozgalmi folyamatok ezer lakosra, 2000–2007. évek átlaga

Természetes szaporodás 2000–2007 között Észak-Alföld kistérségeit tekintve – a Hajdúhadházi mellett – csak a Záhonyiban mutatkozott, ugyanakkor a belföldi vándorlási veszteség ezer lakosra jutó átlaga alapján a Záhonyi kistérség a régió második-harmadik legnagyobb népességleadó körzete.

2007-ben a kistérség településein együttesen a házasságkötési arányszám (az ezer lakosra jutó házasságkötések száma) a megyei és a régiós átlagnál alacsonyabb volt. Ugyanakkor a válások népességre vetített száma a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és az észak-alföldi mutatónál kedvezőbben alakult, vagyis kisebb intenzitást mutatott. Így száz házasságkötésre 71 válás jutott.

3. tábla

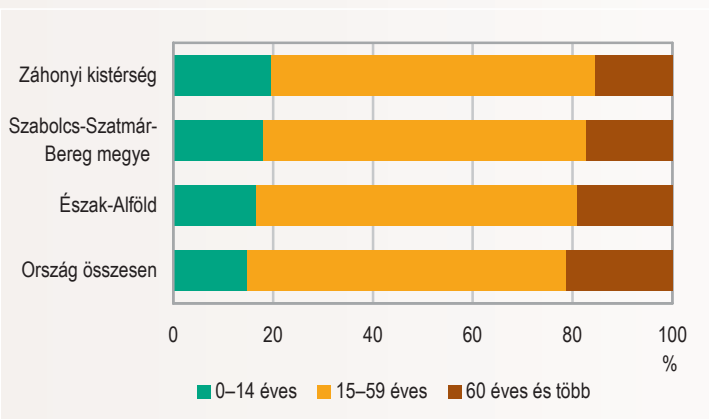
Házasságkötés, válás ezer lakosra

Megnevezés	Házasságkötés	Válás	Házasságkötés	Válás
	2007		2000–2007. évek átlaga	
Záhonyi kistérség	3,1	2,2	4,0	1,8
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	3,8	2,4	4,4	2,0
Észak-Alföld	3,9	2,4	4,3	2,3
Ország összesen	4,1	2,5	4,4	2,5

2000 és 2007 között a kistérségben a házasságkötések gyakorisága tendenciájában csökkenő, a válásoké viszont emelkedő volt, akárcsak megyei, régiós és országos viszonylatban. A nyolc év átlagában is elmaradt mind a házasságkötési, mind a válási arányszám az átlagos értékektől. A természetes népmozgalmi folyamatok korábban vázolt alakulása összefüggésben van a korösszetétellel. A Záhonyi kistérség népességére a fiatal korstruktúra jellemző. Az állandó népesség kéttizedét a gyermekkorúak, 65%-át a felnőttkorúak, 15%-át pedig az időskorúak adták 2007. év végén. A körzetben a 15 éven aluliak aránya 4,8 százalékponttal magasabb, a 60 éven felülieké pedig 5,8 százalékponttal alacsonyabb volt az országos átlagnál. Régiós és megyei összehasonlításban is kedvezőbb kép rajzolódik ki a térségre. A 60 éves és idősebb népesség hányada Észak-Alföldön belül – a Hajdúhadházi mellett – a Záhonyi kistérségben a legalacsonyabb.

4. ábra

Az állandó népesség megoszlása korcsoportok szerint, 2007. december 31.

A korösszetétel a kistérség egyes településein meglehetősen tág határok között változott. A gyermekkorúak aránya 13–26%, a felnőtt korúaké 59–72%, az időskorúaké 13–23% között szóródott. A Záhonyi kistérségre jellemző korstruktúra következtében az itt élőkre a gyermekkorú népesség tekintetében nagyobb mértékű, az időskorú népesség vonatkozásában pedig mérsékeltebb nagyságú eltartási kötelezettség hárul, mint megyei és régiós viszonylatokban.

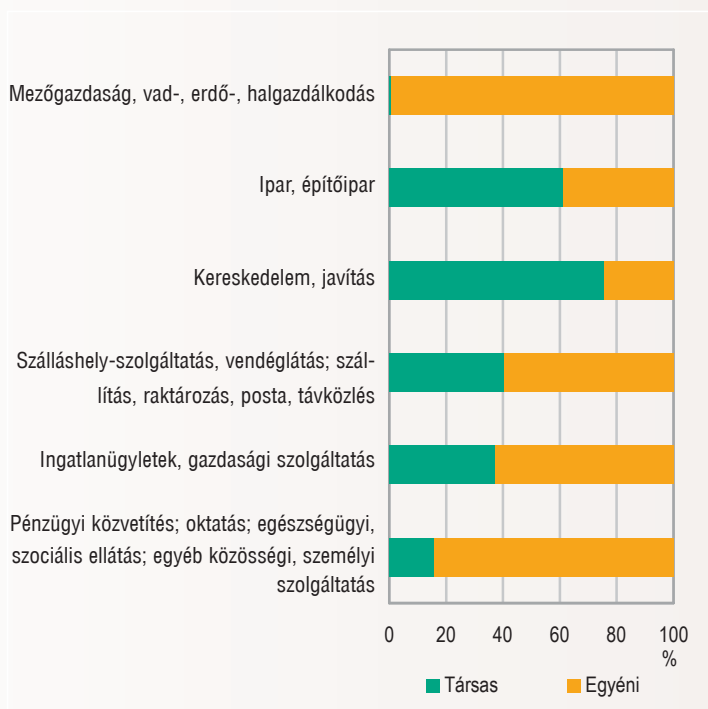
A gazdaság főbb jellemzői

A Záhonyi kistérségben székhelye alapján 2008. december végén 3600 gazdasági szervezetet jegyeztek, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében regisztrált szervezetek 3%-át. E szervezetek döntő hányada nyereségérdekeltségű. A nyilvántartásban szereplő 3500 vállalkozás nyolctizedét az egyénié alkották. A 2800 egyéni vállalkozó 18%-a főfoglalkozású, 41–41%-a mellékfoglalkozású, illetve nyugdíjas vállalkozóként folytatta tevékenységét. A Záhonyi kistérségben a megyére jellemzőnél kevesebben voltak, akik főfoglalkozású vállalkozóként, tehát nem jövedelem kiegészítésként végezték tevékenységüket.

2008 végén a Záhonyi kistérségben nyilvántartott társas vállalkozások összes vállalkozáson belüli aránya meghaladta a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei átlagot. A közel 700 társas vállalkozásból – a leggyakoribb gazdálkodási formákat tekintve – 200 korlátolt felelősségű, 450 betéti társaságként szerepelt. Létszám-kategóriájuk alapján a regisztrált társas vállalkozások többségére a kisebb méret a jellemző. Az összes társas vállalkozás 96%-a 10 főnél kevesebbet foglalkoztatott mikrovállalkozás volt. Mindössze 22 vállalkozás foglalkoztatott 10–49 fő, 4 pedig 50–249 fő közötti létszámot, s egyé haladta meg a 249 főt.

5. ábra

A regisztrált vállalkozások gazdasági ág és gazdálkodási forma szerint, 2008. december 31.

A Záhonyi kistérségben a földek termőképessége viszonylag alacsony. Ugyanakkor 2008 végén a vállalkozások 67%-át a mezőgazdaságba

soroltak képviselték, ami a megyére jellemzőnél (60%) kissé magasabb volt. Az őstermelők kötelező regisztrációja miatt számuk 2008 során a térségben tízszeresére emelkedett. Az előbbi következtében a mezőgazdasági vállalkozásokon belül meghatározó (99%) az egyéni vállalkozások aránya, amelyek nagy része korszerűtlen technológiával, elaprózott kisbirtokokon folytatja tevékenységét, és jövedelmezősége alacsony.

A regisztrált vállalkozások jelentős hányada, 16%-a tartozott a kereskedelem, javítás; 6%-a az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás gazdasági ágakba. Az előbbi területen a társas, az utóbbinál az egyéni vállalkozások túlsúlya figyelhető meg.

A vállalkozói aktivitást jellemző mutató, az ezer lakosra jutó vállalkozásszám 170 fölött volt a kistérségben, amely a megyei átlag 94%-a közelében alakult.

A Záhonyi kistérség gazdaságának fejlődését kedvezően befolyásolja, hogy itt található a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet, amely e formában elsőként jött létre az országban. A vállalkozási övezet területén két ipari park is működik – a Záhonyi és a Tuzséri Ipari Park –, és a közeljövőben a záhonyi térség komplex gazdaságfejlesztési programjának keretében Fényeslitke és Komoró között teljes termelői infrastruktúrával ellátott ipari területet alakítanak ki.

A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet nagy kiterjedésű, eltérő adottságokkal rendelkező területekből áll. Településeinek száma 50, melyek három kistérséghez (a Kisvárdaihoz, a Záhonyihoz és a Vásárosnaményihoz) tartoznak. E tekintetben a Záhonyi kistérség települései jelentős logisztikai és feldolgozóipari kapacitásokkal rendelkeznek, így az ilyen irányú beruházások kínálnak fejlődési lehetőséget számukra. A határtérség speciális adottságaira építve alakult a Záhonyi Térségi Logisztikai Klaszter, kiemelten a helyi logisztikai vállalkozások versenyképességének növelésére, együttműködésük fejlesztésére, közös innovatív tevékenység végzésére – amely által lehetővé válik a költségek megosztása és csökkentése –, valamint a munkaerő-piaci együttműködések elősegítésére és a munkaerő-piaci képzések előmozdítására.

A vállalkozási övezet gazdaságélénkítő hatásával összefüggésben a Záhonyi kistérségben működő **társas vállalkozások** között vannak nagyobb gazdasági potenciállal rendelkezők, amelyeknek számottevő a gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásuk, töképező képességük, s jelentős szerepet töltenek be a lakosság foglalkoztatásában is.

A Záhonyi Átrakó több mint hatvan évig a térség egyik legnagyobb munkaerő-összevételként működött. Jelentőségét az egyedül itt meglévő közvetítő infrastruktúra adta, amely a normál és a (keletről érkező) széles vasúti nyomtávok közötti átrakást biztosítja. Az átrakó (amelyet 2007-től jogutódként a Záhony-Port Zrt. üzemeltet) a körzetben működő logisztikai cégek számára komplex szolgáltatást nyújt. A két európai és két széles nyomtávú rendező pályaudvarral rendelkező cég a teljes körű átrakási szolgáltatás végzésén túl – amelynek részét képezi a különböző áruféleségek átrakása, raktározása, továbbá egyéb értéknövelő tevékenységek, mint a pakettázás, válogatás, rostálás, újracsomagolás – a speciális tárolási, szállítási igényeket is kielégíti. A MÁV Zrt. határainkon be-, illetve kilépő áruforgalmának egyharmadát a Záhonyi Átrakókörzet határtámenetein bonyolítják le. A magyar-ukrán-orosz-távol-keleti vasúti forgalom kezelésére Magyarországon csak Záhony térségében van lehetőség.

A MÁV Raktár Kft.-t a MÁV Zrt. alapította. Célja a záhonyi határtámeneten bonyolódó vasúti export-import tranzit áruszállításhoz kapcsolódó kiegészítő szolgáltatások nyújtása, vámraktározás, vámközreműködés. A közvámraktár működési engedély megszerzését követően a társaság vámügynöki működési engedélyt kapott, valamint felhatalmazást a vámárk vámhivatal közvetlen közreműködése nélküli vasúti továbbítására.

A Kelet Trans 2000 Kft. tevékenységi körébe főként a záhonyi logisztikai szolgáltatások, a belföldi közúti, illetve vasúti szállítás, valamint a nem-

zetközi vasúti szállítás, szállítmányozás tartozik. Speciális tevékenységként végzik az ömlesztett áruk konténeres szállítását. Az alaptevékenységhez kapcsolódóan vámügynöki tevékenységet, tárolást, csomagolást folytatnak.

Kereskedelmi okok hívták életre a Taurus Carbonpack Kft.-t az ukrán-szlovák-magyar határ közelében. Feladata a vevők igényeihez igazodva a típusonként, csomagolási módokként elkülönített ipari korom, valamint szintetikus kaucsuk tárolása, az állaguk megóvása, valamint az alapanyagok vevőkhöz való eljuttatása közúton és vasúton.

A jelentősebb foglalkoztatók közé tartozik a Tékisz Zrt. Intermodális Logisztikai Szolgáltató Központ, amely európai és orosz nyomtávú iparvágánnyal ellátott terminállal, fedett és szabad területi raktárakkal is rendelkezik.

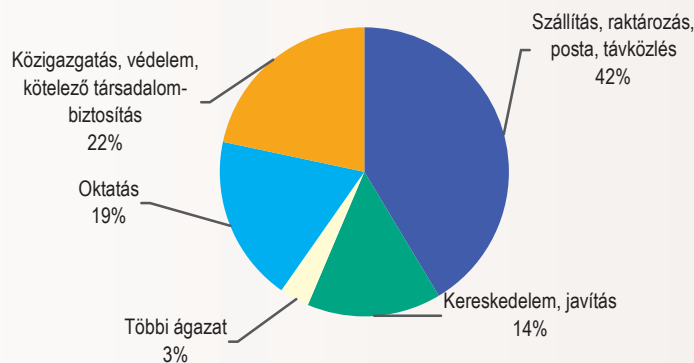
A vasúti átrakást a feldolgozással, csomagolással és egyéb logisztikai tevékenységekkel együtt lehet gazdaságosan végezni. Ennél fogva a gazdaság fejlődésének és a versenyképesség javulásának elengedhetetlen feltétele a befektetések ösztönzése, a **beruházások** térségbe vonzása.

A Záhonyi kistérségben bejegyzett gazdasági szervezetek¹ 2007-ben 813 milliárd forintot fordítottak beruházásra, amely a megyei székhelyű szervezetek összes investíciójának az egy százalékát tette ki.

A beruházások anyagi-, műszaki összetétele alapján a legnagyobb teljesítményértéket, az összes beruházás háromnegyedét az épületek, egyéb építmények építésére fordították, a fennmaradó hányadot pedig szinte teljes egészében a gépbeszerzések adták.

6. ábra

A beruházási teljesítményérték megoszlása gazdasági ág szerint a Záhonyi kistérségben, 2007

A Záhonyi kistérségben regisztrált szervezetek investícióinak legnagyobb része – négytizede – a térség gazdaságának jellegéből adódóan a szállítás, raktározás, posta, távközlés gazdasági ágba irányult, ezen belül az épületek építésére fordított befektetések voltak a meghatározóak (66%). A többi ágat tekintve a költségvetési szervezetek, vagyis főképpen a települési önkormányzatok részéről, valamint az oktatás és a kereskedelem, javítás területén történtek nagyobb mértékű fejlesztések.

Munkaerőpiac, jövedelem, nyugdíj

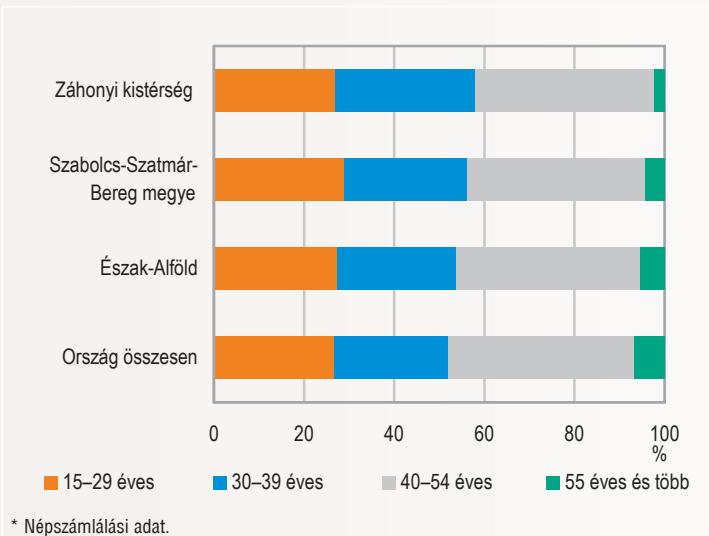
Települési és kistérségi szinten a népesség gazdasági aktivitásának teljes körű feltérképezését a népszámlálási adatok teszik lehetővé. A kistérségben foglalkoztatottak száma az 1990. és a 2001. évi népszámlálás között a megyeinél nagyobb mértékben, 33%-kal mérséklődött, és 2001-ben mintegy 5850 főt tett ki. A legnagyobb visszaesés Mándok esetében következett be, ahol a foglalkoztatottak száma több mint hétszáz fővel, négytizedével csökkent tizenegy év alatt. A mérséklődés ellenére a térségben

¹ A 19 főnél (az építőiparban 9 főnél) többet foglalkoztató vállalkozások és (létszámkorláttól függetlenül) a költségvetési szervek székhely szerinti adatai alapján.

az aktivitási arány (47%) ugyan meghaladta a megyei átlagot (45%), de elmaradt mind a régiós, mind az országos átlagtól. Az inaktív keresők a megyeinél kisebb hányadot képviseltek, ugyanakkor az eltartottak magasabb aránya nagyobb eltartási kötelezettséggel terhelte az itt élő lakosságot. A kistérség foglalkoztatási struktúrája mind a megyei, mind a régiós foglalkoztatási szerkezettől eltérően alakult, ami elsősorban a termelő ágak alacsony térségi arányában fejeződik ki. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya (1,7%) nem érte el a megyei átlag háromtizedét, és az iparban, építőiparban foglalkoztatottak együttes hányada is csak 13%-ot képviselt. A kistérség erős logisztikai orientációját az évtizedek óta működő vasúti átrakó alapozta meg: így a szállítás, raktározás, posta, távközlési ág a foglalkoztatottak kiemelkedően magas arányának, 44%-ának biztosított munkát. (A kistérség öt településén ez az arány 50% körüli volt.)

7. ábra

A foglalkoztatottak megoszlása korcsoport szerint, 2001*

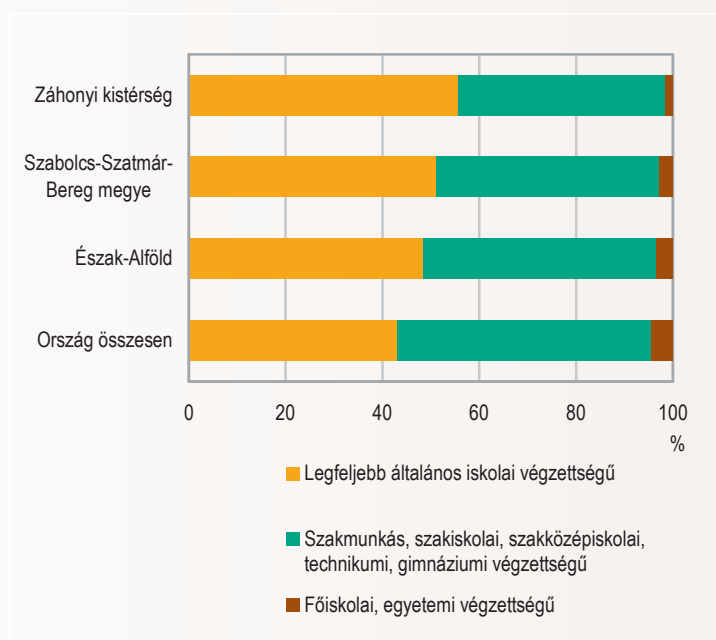
A foglalkoztatottak korcsoport szerinti megoszlása azt mutatta, hogy a 40 éven aluliak aránya (58%) összességében a megyeihez hasonló, a régiós és az országos aránynál viszont magasabb volt. Ezen belül a 30-39 éves korosztály a munkavállalók 31%-át képviselte, szemben az országos és a megyei 25-27%-kal. Ugyanakkor az 55 éves és idősebbek a foglalkoztatottak mindössze 2%-át tették ki.

A 2001. évi népszámlálás óta a térség népességmegtartó ereje mérséklődött, és a munkahelyek számának szűkülésével összefüggésben az **adófizetők** száma is visszaesett. 2007-ben 6828-an fizettek személyi jövedelemadót, 5%-kal kevesebben, mint 2001-ben. Ezer lakosra jutó számuk (326) elmaradt a megyei átlagtól (360), az országos mutatónak pedig háromnegyedét képviselte. Mindemellett a körzetben az egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó alapot képező **havi jövedelem** (135 ezer Ft) 2007-ben a megyeszékhelyet is magába foglaló Nyíregyházi kistérség után a második legmagasabb volt, 12%-kal múlta felül a megyei átlagot, amit elsősorban Záhony és Tuzsér kedvező jövedelmi adatai alakítottak. A foglalkoztatás mérséklődése mellett a **nyilvántartott állás keresők** száma 2001 óta évről-évre emelkedett, 2007 decemberében több mint 2100 fő volt, akik közel kilenctizedét fizikai foglalkozásúak adták. Az állás keresők a munkavállalási korú népesség 15-16%-át tették ki, meghaladva ezzel a magas megyei (13%) átlagot. (Ugyanakkor Észak-Alföldön arányuk 11%-ot, országosan pedig 7%-ot tett ki.) Az alacsony iskolai végzettségűek az átlagosnál is nehezebben tudtak elhelyezkedni, a munkanélküliek 56%-a legfeljebb általános iskolai végzettséget tudhatott magának. A szakmával,

vagy középfokú végzettséggel rendelkezők elhelyezkedési esélyei jobbak voltak, ahogyan a főiskolai, egyetemi végzettségűeké is.

8. ábra

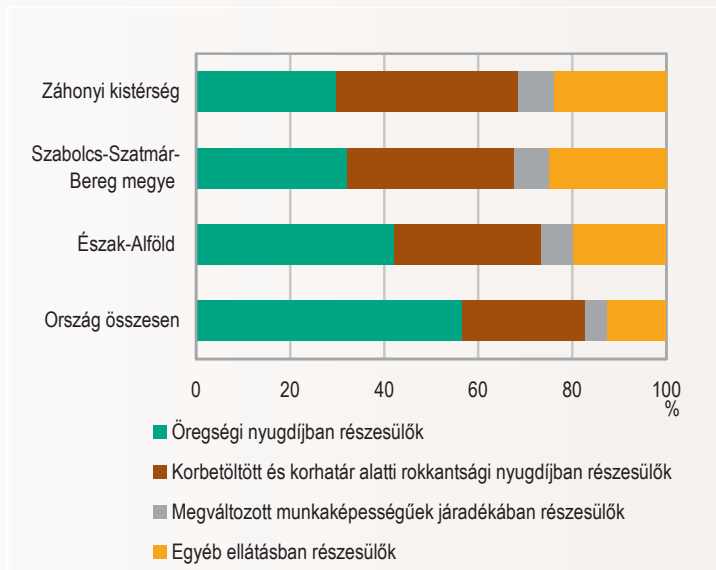
A nyilvántartott állás keresők megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2007. december

A kistérségben mind a pályakezdők, mind a 180 napon túl nyilvántartott állás keresők magasabb arányt képviseltek. Az állás keresők ötöde pályakezdő, kétharmada 180 napon túl nyilvántartott állás kereső volt. Az állás keresők több mint nyolctizedét a 21-50 év közöttiek adták, hasonlóan a megyei átlaghoz, ugyanakkor a térségben a fiatalabb korosztály nagyobb, az idősebb korúak alacsonyabb hányadot képviseltek. A Záhonyi kistérségben 2008 elején 5870 fő – a népesség 29%-a – részesült **nyugdíjban**, nyugdíjszerű ellátásban. Népeségben belüli arányuk kissé alacsonyabb volt a megyei és a régiós átlagnál.

9. ábra

A nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők megoszlása, 2008. január

A nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők összetételében az öregségi nyugdíjasok részesedése – a régiós 42%-hoz képest – alacsony, 30%. Ugyanakkor a korbetöltött és korhatár alatti rokkantsági nyugdíjasok együttes aránya (39%) jóval meghaladta a régiós és a megyei átlagot, ami részben a térség foglalkoztatási helyzetével függ össze. A saját jogú nyugdíjasok átlagos havi nyugdíja – a Nyíregyházi kivételével – a megye többi kistérségeit meghaladó, az észak-alföldi régió átlagához hasonló volt.

Lakáshelyzet, lakossági infrastruktúra

A kistérség lakásállománya 2007 végén 6974 lakásból állt. A laksűrűség – a 100 lakásra jutó lakosok száma – alapján (287) a megye kistérségei között a kedvezőtlenebbek közé tartozik, 2007-ben tizedével múlta felül a régióban magasnak számító megyei átlagot. 2000–2007 között az újonnan épített lakások tízezer lakosra jutó évi átlagos száma a kistérségben 18 (a megyeinek mindössze a fele) volt. A térségben kisebb alapterületű lakások épültek, 2007-ben átlagosan 84 m² nagyságúak, melyet teljes mértékben természetes személyek építettek.

A kistérség valamennyi települése rendelkezik vezetékes ivóvízhálózattal. A vízvezeték hálózat 2007 végén 140 km hosszúságú volt, a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya pedig 96%-ot tett ki. A közcsontra-hálózat kiépítettsége a kistérségben nem teljes körű, 2007 végén a 11 település közül 6-ban volt együttesen 89–90 km hosszú hálózat kiépítve. A lakások közel hattizedét kapcsolták be a közüzemi szennyvízcsatorna hálózatba. Egy km közüzemi vízhálózatra 638 m közcsontra-hálózat jutott.

4. tábla

Közműellátottsági mutatók, 2007

Megnevezés	Közüemi vízhálózatba bekapcsolt	Közcsontra-hálózatba bekapcsolt	Egy km közüzemi vízhálózatra jutó közcsontra-hálózat, m	Háztartási vezetékesgáz-fogyasztó a lakásállomány %-ában
	lakások aránya, %			
Záhonyi kistérség	95,6	58,3	637,9	65,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	93,7	51,1	551,6	72,2
Észak-Alföld	94,6	57,2	574,3	73,2
Ország összesen	94,7	69,8	620,8	76,3

A víziközmű-hálózat kiépítettsége – a bekapcsolt lakások tekintetében – meghaladta mind a megyei, mind a régiós átlagot, és ez alapján a megye kistérségeinek rangsorában az első között szerepelt.

Gázvezeték-hálózattal a kistérség valamennyi települése rendelkezik, hossza 2007 végén 181 km-t tett ki. A vezetékes gázt fogyasztó lakások aránya (65%) azonban az alacsonyabbak közé tartozott, és tizedével maradt el a megyei és a régiós átlagtól. Ugyanakkor a háztartások fajlagos gázfogyasztása Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kistérségei közül a Záhonyiban volt a legmagasabb.

A rendszeres hulladékgyűjtés a térségben megoldott, a lakások 98%-át érinti, ami a megyei és a régiós átlagot egyaránt jóval felülmúlja.

Az alapfokú **oktatást** biztosító óvodák – a kis lélekszámú Győröcske kivételével – a térség valamennyi településén működtek, és 2007-ben

890 férőhelyre 803 gyermeket írtak be. Az óvodák kihasználtsága kisebb volt a megyei, illetve régiós átlagnál, a települések közötti nagyfokú szóródás mellett. A gyermekcsoportokban az óvodás létszám átlagosan 26 főt tett ki. Egy óvodapedagógus a megyeihez hasonlóan 12 óvodással foglalkozott átlagosan.

Általános iskolai oktatás a kistérségben 2007-ben 9 feladatellátási helyen folyt. Három kis lélekszámú településen – Győröcskén, Tiszamogyoróson és Zsurkon – az önkormányzat nem tartott fenn általános iskolát.

Az általános iskolai tanulók száma meghaladta a 2300-at, négytizedük napközis ellátást is igénybe vett. Ezer lakosra jutó számuk a megye kistérségei között a legnagyobb, jelentősen meghaladta mind a megyei, mind a régiós átlagot.

5. tábla

Oktatás, 2007

Megnevezés	100 férőhelyre beírt óvodás	Általános iskolai	Gimnáziumi	Szakközépiskolai
		nappali tagozatos tanuló ezer lakosra		
Záhonyi kistérség	90,2	116,1	6,6	10,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	95,9	103,3	19,6	22,4
Észak-Alföld	94,9	95,1	19,8	24,3
Ország összesen	92,7	80,6	19,9	24,1

A középiskolai feladatellátóhelyek területi koncentrálttsága következtében a térségben kizárólag Záhonyban folyt középfokú oktatás. A 2006/2007-es iskolai évben 343 diák tanult a városban, négytizedük gimnáziumban, hattizedük szakközépiskolában, és minden második diák a környező településekről járt be. A középiskolai tanulók ezer lakosra vetített száma jóval elmaradt a megyei és a régiós átlagtól.

Az **egészségügyi** alapellátást 2007-ben 12 háziorvos és egy házi gyermekorvos biztosította. Négy településen (Benken, Győröcskén, Tiszamogyoróson és Zsurkon) nem működött háziorvos. A házi gyermekorvosnak Záhonyban volt székhelye. A térségben a háziorvosi ellátottság – az egy háziorvosra jutó lakosok száma alapján – kedvezőbb a megyei és a régiós átlagnál, ugyanakkor jelentősek a területi különbségek. Az ellátottsági mutató 1096–1993 között változott, a legalacsonyabb Tiszabezdén volt. Járóbeteg-, valamint fekvőbeteg szakellátás a térségben nem biztosított, a legközelebbi ellátási központ Kisvárdán található. Gyógyszertár a három legnagyobb lélekszámú településen, Mándokon, Tuzséron és Záhonyban működik.

A körzet önkormányzatai bölcsődét nem működtettek. Két település – Mándok és Tiszabezdéd – önkormányzata idősök nappali ellátását szolgáló intézményt tart fenn, emellett Mándokon két tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény is működik, 100 idős személy gondozását biztosítva.

2007-ben a kistérség hat településén 180 fő szociális étkeztést, három településen 158 fő pedig házi segítségnyújtást vett igénybe. A szociális étkeztetésben részesülők ezer lakosra jutó száma elmaradt a megyei átlagtól, a házi segítségnyújtás ugyanakkor meghaladta azt.

6. tábla

Egészségügyi, szociális ellátás, 2007

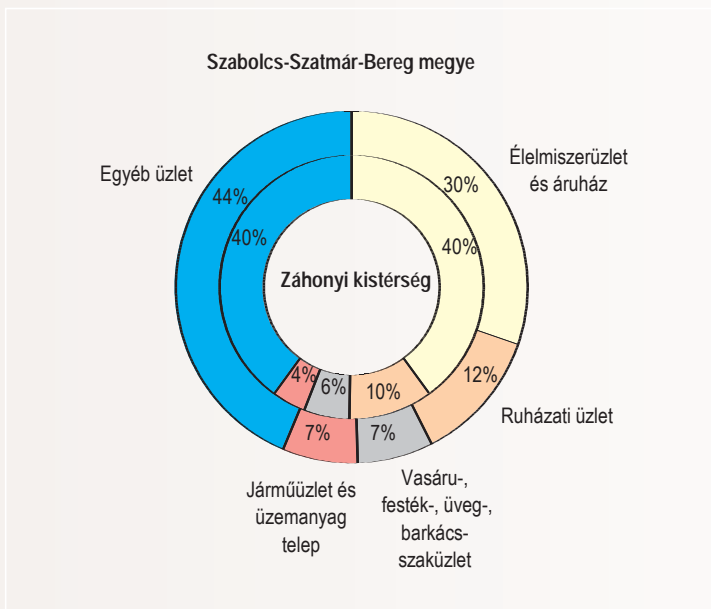
Megnevezés	Egy háziorvosra és házi gyermekorvosra jutó lakos	Szociális étkeztetésben	Házi segítségnyújtásban	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma ezer lakosra
		részesülők ezer lakosra		
Záhonyi kistérség	1 538	9	8	66
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	1 730	15	7	49
Észak-Alföld	1 642	12	5	37
Ország összesen	1 540	10	5	19

A rendszeres szociális segélyben részesítettek ezer lakosra jutó száma (66) 2007-ben a megyei átlag 1,3-szeresét, a régiós átlag 1,8-szeresét tette ki.

A térség **kiskereskedelmi hálózata** 2007. év végén 247 üzletből állt, és a megyeinél jóval nagyobb hányadukat, 65%-ukat üzemeltették egyéni vállalkozók. A boltok hattizede két településen – Záhonyban és Mándokon – koncentrálódott. A mindennapi bevásárlást biztosító élelmiszerüzlet minden településen megtalálható, míg iparcikkeket a térség négy nagyobb lélekszámú településén lehetett vásárolni.

10. ábra

Kiskereskedelmi üzletek megoszlása üzlettípus szerint, 2007. december 31.

Az élelmiszerüzletek a bolthálózat negytizedét teszik ki, szemben a megyei háromtizeddel. A ruházati boltok, a vasáru-, festék-, üveg-, barkács-szaküzletek és a járműüzletek, üzemanyagtelepek részesedése ugyanakkor szerényebb volt a megyeinél.

A tízezer lakosra jutó üzletszám a megyei átlag háromnegyede (124).

A kistérségben 2007-ben közel 4 ezer személygépkocsit tartottak nyilván.

Ezer lakosra jutó számuk a megye kistérségei között a legalacsonyabb, a régiós átlag nyolctizede. A térség településein a személygépkocsi-ellátottság jelentősen szóródott, a legalacsonyabb Tiszaszentmártonban (163), a legmagasabb Záhonyban (247) volt.

A záhonyi körzetben közel 3400 távbeszélő fővonal volt kiépítve, melynek háromnegyede egyéni előfizetőké. A fővonalak ezer lakosra jutó száma (168) elmaradt a megyei átlagtól (222), a régiós átlagnak pedig a felét képviselte.

Idegenforgalom, kulturális élet

Idegenforgalmi szempontból a Záhonyi kistérség fő vonzerejét a Tisza folyó, a természeti elemek viszonylagos érintetlensége és a határ menti fekvése jelenti. Kiépítettsége a hozzá kapcsolódó infrastruktúra (szálláshely, vendéglátóhelyek) és programszervezés tekintetében folyamatos fejlesztést kíván.

A térség főbb idegenforgalmi nevezetességei és műemlékei közé tartozik a 18–19. század elején épült záhonyi és komoródi református templom, valamint a zsurki fa harangtorony. Nevezetes épületei a Tuzséron található 18. századi barokk stílusú Lónyai kastély, Eperjeskén a Jármy kastély és Komorón a Somlyódi kúria. Mándok és Tiszabездédd gazdag történelmi múlttal rendelkező települések, területükön az 1890-es években honfoglalás kori leleteket találtak.

A körzet településein a népi építészet jellegzetes lakóházai karóvázas, sárfalú (patics), esetleg favázas, sövényfalú (bálványos) házépítési technikával készültek. A nád vagy zsúpfedeles, háromszatú, oldaltornácós házak még fellelhetők a térségben.

A Záhonyi kistérség több települése a Felső-Tisza-szakasz üdülőkörzethez tartozik. 2007. július 31-én a kereskedelmi szálláshelyek 253, a magán-szálláshelyek 23 férőhellyel várták az ide látogatókat, amely a megyei fogadóképesség 2, illetve 1%-át tette ki. Szálláshelyet a körzet 6 településén lehetett igénybe venni, ebből kereskedelmi szálláshelyet Záhonyban, Komorón és a legnagyobb férőhelyszámmal (199) Tuzséron. Mándokon, Tiszamogyoróson és Zsurkon magán-szállás-szolgáltató üzemelt.

7. tábla

Kereskedelmi szálláshelyek fontosabb adatai, 2007

Megnevezés	Férőhely, július 31.	Külföldi vendégéjszakák aránya, %	Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	Egy férőhelyre jutó vendégéjszaka
Záhonyi kistérség	253	61,2	1,1	12,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	10 705	24,8	2,2	25,3
Észak-Alföld	40 538	31,3	3,1	50,7
Ország összesen	314 742	50,5	2,7	64,0

A kereskedelmi szálláshelyeket 3 panzió, és egy kemping képviselte, melyekben az év folyamán 2916 vendég összesen 3141 éjszakát töltött el. A vendégek 65%-a külföldi volt. A kereskedelmi szálláshelyeket a vendégek átlagosan 1,1 éjszakára vették igénybe, ami a megyei kistérségek és az észak-alföldi kistérségek rangsorában (a Berettyóújfaluival együtt) is a legalacsonyabb. Egy férőhelyre mindössze 12 vendégéjszaka jutott, amely fele, illetve negyede a megyei és régiós átlagértékeknek.

Legnagyobb érdeklődés Komoró község kereskedelmi szálláshelyei iránt mutatkozott, itt szállt meg az összes vendég 65%-a, akik túlnyomó többsége külföldi volt.

8. tábla

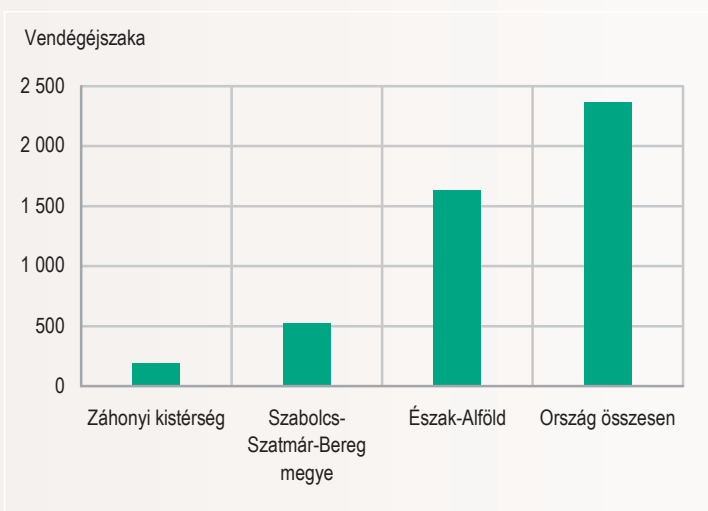
Magánzálláshelyek fontosabb adatai, 2007

Megnevezés	Férőhely, július 31.	Külföldi vendég-éjszakák aránya, %	Átlagos tartózkodási idő, éjszaka	Egy férőhelyre jutó vendég-éjszaka
Záhonyi kistérség	23	9,3	4,6	26,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	2 222	25,4	3,7	13,2
Észak-Alföld	18 674	30,2	3,7	22,1
Ország összesen	228 137	34,6	4,1	15,8

A magánzálláshelyek vendéglátói falusi szállásadóként várták a vendégeket 2007-ben, szerepük a kistérség idegenforgalmában szerényebb mértékű volt. Az igénybevevők zömében belföldiek voltak, és a kereskedelmi szálláshelyek vendégeinél jóval hosszabban maradtak (átlagosan 4,6 éjszakára). A külföldiek a vendégforgalomnak mindössze tizedét adták.

11. ábra

Vendégéjszakák (kereskedelmi és magán) ezer lakosra, 2007

A kereskedelmi és magánzálláshelyeken együttesen eltöltött vendégéjszakák ezer lakosra jutó száma (188) a megyei átlagnak 36%-a, régiósnak pedig 12%-a volt.

A kistérség és településeinek fejlettsége

A 67/2007. (VI. 28.) OGY határozat a 2013 végéig terjedő időszakra rögzíti a területfejlesztési támogatások, valamint a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszerét. Ez alapján 2007-ben újból felülvizsgálták a kistérségek fejlettségét és meghatározták a területfejlesztés szempontjából kedvezményezett térségeket. A felülvizsgálatot a kistérségek lehatárolásában bekövetkezett változások is indokolták.

A kistérségek fejlettségét gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális és foglalkoztatási mutatócsoportokból képzett komplex mutató alapján határozták meg. Kedvezményezettnek, illetve hátrányos helyzetű kistérségeknek azok minősülnek, amelyeknek a komplex mutatója kisebb az összes kistérség átlagánál. Ezen belül leghátrányosabbnak tekinti azon legalacsonyabb mutatójú kistérségeket, amelyekben a lakónépesség együttesen nem haladja meg az ország lakónépességének 15%-át. Az utóbbiak közül azok felzárkóztatására, amelyekben az ország lakónépességének 10%-a él, európai uniós forrásokra építve komplex programot kell kidolgozni.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kistérségei komplex mutatóinak egyszerű számítani átlaga 2,29, az országos átlag 79%-a. Az országos átlagot jelentő 2,90 pontértéktől 11 megyei kistérség mutatója maradt el, s minősült ezáltal a területfejlesztés szempontjából kedvezményezettnek, többlettámogatásra jogosultnak. Közülük 8 tartozik a leghátrányosabbak közé, amelyből 6 a legelmaradottabb, uniós forrásból, komplex programmal kiemelten támogatott.

A kistérségi beosztásban történt változások a térségek fejlettség szerinti besorolását érdemben nem befolyásolták. A Záhonyi kistérség a Kisvárdaiakkal együtt a hátrányos helyzetűek körébe tartozik ugyanúgy, mint a szétválásukat megelőzően a Kisvárdai, és nem tartozik a leghátrányosabb helyzetűek közé. A megyén belüli fejlettségi rangsorban a Kisvárdai kistérség a Nyíregyházai után a második legfejlettebb, a Záhonyi pedig a negyedik helyen szerepel. A fejlettség mérésére alkalmazott 31 mutató közül ugyanakkor az alábbiak a Záhonyi kistérségben a Kisvárdainál kedvezőbbek: a foglalkozási szerkezetre, a közüzemi vízzel, közcsatornával, valamint az internet előfizetéssel való ellátottságra, a hulladékgyűjtésbe bevont lakások arányára, a népesség arányos szja-alapot képező jövedelemre, a korstruktúrára, a foglalkoztatott nélküli háztartásokra, illetve az aktivitási arányra vonatkozó mutatók.

Adott térségen belül a települések között is jelentősek a fejlettségbeli különbségek, ezért esetükben szintén indokolt meghatározni a kedvezményezett kört. A települések fejlettségi vizsgálatát legutóbb 2006-ban végezte el a Központi Statisztikai Hivatal. Ez alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak kell minősíteni azokat a településeket, amelyeknek az öt mutatócsoportból előállított komplex mutatója kisebb az összes település átlagánál (4,27), továbbá jelentős munkanélküliséggel sújtottnak kell tekinteni azokat, amelyekben a munkanélküliségi arány számított mutatója meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét. Ha egyik feltétel teljesül, akkor a hátrányos, mindkettő megléte esetén a leghátrányosabb helyzetű kistérségekkel azonos elbírálásban kell részéssíteni a településeket. Az érintett települések jegyzékét a 240/2006. (XI. 30.) Kormányrendelet tartalmazza.

A 2007. január 1-jétől érvényes besorolás szerint a Záhonyi kistérség 11 települése közül 8 minősült kedvezményezettnek. Közülük egy település, Tiszamogyorós volt társadalmi, gazdasági, infrastrukturális szempontból elmaradott és egyúttal magas munkanélküliséggel sújtott, a többi (Benk, Eperjeske, Mándok, Tiszabездéd, Tiszaszentmárton, Tuzsér és Zsurk) pedig magas munkanélküliségi mutatója miatt került kijelölésre.

A kistérség települései közötti fejlettségbeli különbségeket jól tükrözi, hogy a legmagasabb értéket képviselő záhonyi komplex mutató (6,12) 1,7-szerese volt a legalacsonyabb tiszamogyorósinak (3,65).

Fejlesztési célkitűzések

A Záhonyi kistérség települési önkormányzatainak alapvető célkitűzései között szerepel a térség összehangolt fejlesztése abból a célból, hogy az illetékességi körébe tartozó településeken élők számára azonos színvonalú ellátást, hasonló életkörülményeket tudjon biztosítani a települések

méretétől, illetve a települési önkormányzatok pénzügyi, gazdasági helyzetében fennálló különbségektől függetlenül. Ez egyaránt fontos az esélyegyenlőség, a területi kiegyenlítődség, a kistérség népességmegtartó erejének erősítése szempontjából is.

További cél, hogy a kistérségben mindenki számára váljanak elérhetővé az életminőség javítására szolgáló, a már meglévő, vagy a későbbiekben bővülő magasabb rendű, településközi infrastruktúrák. Erre támaszkodva a települések között ésszerű munkamegosztás jöhet létre, melyet a gazdaságosság és a helyi sajátosságok jobb hasznosítása vezérel. Ezáltal minden település erejéhez mérten juthat szerephez, és tudja biztosítani a folyamatos működést.

Kiemelt cél a térség gazdasági és társadalmi fejlődésének összefogása és gyorsítása, vállalkozásélénkítő programok koordinálása, a logisztikai

adottságokat kihasználva versenyképes gazdaság működtetése, amely munkahelyeket biztosít a lakosság számára. A kistérség megközelíthetőségének javításával, a közúti és vasúti közlekedés nemzetközi fuvarozásban is kulcsszerepet betöltő infrastruktúrájának fejlesztésével, az áruforgalom kiszolgálására alkalmas korszerű logisztikai és feldolgozóipari kapacitások megteremtésével az EU keleti határának egyik legfontosabb csomópontjává válhat.

A kistérség települései az együttműködésben rejlő lehetőségek fokozott kiaknázásával biztosíthatják a közszolgáltatások, területfejlesztési feladatok komplex, magasabb színvonalú ellátását, a gazdasági növekedést. A szorosabb együttműködés révén sikeresebbek lehetnek a közös projektek megvalósításában, a rendelkezésre álló források hasznosításában.

További információk, elérhetőségek:

geza.novak@ksh.hu

Telefon: 52/529-809

[Információs szolgálat](#)

Telefon: 345-6789

www.ksh.hu